

De svenske postmestre i Assens.

Fra Brømsebrofreden 1645 til 1814 havde Sverige traktatlig ret til at føre en egen postforbindelse gennem Danmark fra Helsingør til Hamborg. For at Sverige kunne opretholde en forbindelse til sine nordtyske besiddelser var der også før 1645 rejst svenske kurerere gennem Danmark, og især om vinteren, hvor søvejen mellem Sverige og Tyskland var usikker, var det en nødvendighed. Efter 1660 havde Danmark også egen post til Norge gennem Båhus len, men fik først ved den dansk-svenske postkonvention 1735 en traktatlig ret dertil.

Traktaten gav Sverige lov til at have sin egen postmester i Helsingør, og han organiserede postforbindelsen gennem Danmark til Hamborg. Transporten gik fra Helsingør til Korsør, først over København, men efter 1668 over Roskilde, Korsør til Nyborg, Nyborg over Odense til Assens, og fra Assens til Årøsund. Den svenske postmester i Hamborg tog sig af landtransporten fra Årøsund til Hamborg og søtransporten Årøsund-Assens. Oprindeligt foregik transporten på køretøj (agende), men senere blev den for at spare tid, ridende. Oprindeligt kunne een postrytter klare hele transporten fra Helsingør til Assens, men for at han ikke skulle blive alt for udkørt, blev opgaven fordelt på flere personer og etaper, idet man ansatte postilloner i Assens og Korsør. Den kørende post gav anledning til en række problemer med det danske styre, idet posten både tog pakker og passagerer med, hvilket lå ud over det aftalte. Om vinteren kunne der ligeledes være problemer med at komme over bæltene, og i perioder måtte transportvejen lægges over Middelfart, hvor man lettere kunne passere Lillebælt. Fra 1689 blev transporten gennemført som en ridende post.

Postmester Barchmann i Helsingør havde på dette tidspunkt følgende udgifter til transporten gennem Danmark. Den fynske postillon, som skulle føre tilsyn med, at alt gik planmæssigt i det fynske område skulle have 100 dlr, postrytteren Nyborg-

Odense 100 dlr, rytteren Odense-Assens-Årøsund 120 dlr, idet han fik et tillæg for at tage over med postsmakken - en ikke altid ufarlig tur over Lillebælt. Så var der 2 hestes underhold 140 dlr, 3 stalde 60 dlr og vedligeholdelse af sadler og andet udstyr 26 dlr. I Nyborg skulle man have en fast karl, som kunne bringe postsækken sikkert ind i byen og aflevere den til smakken, som fragtede sækken over Storebælt, 25 dlr, ialt 571 dlr dansk sølvmønt.

På det tidspunkt gik posten en gang om ugen, og et håb om at udkonkurrere den danske post, som gik to gange om ugen, lykkedes ikke. Samtidige indberetninger fortæller, at posten var 11-12 dage undervejs fra Stockholm til Hamborg, undertiden op til 14 dage, mens den danske post var 4-5 dage hurtigere. I 1697 besluttede man sig derfor til at gennemføre to egentlige postforbindelser.

I 1692 havde Jens Christophersen Mulvad overtaget embedet som postillon på Fyn efter Jørgen Punch, og ifølge en kontrakt fra 1698 skulle han holde 3 heste og 3 postryttere for at klare transporten over Fyn. Selv skulle han tage bopæl i Assens, og hans løn var 480 rdl. danske penge om året. Hvis transporten over Lillebælt gav problemer, skulle Mulvad have dækning for eventuelle meromkostninger ved at lade transporterne gå over Middelfart. Transporten over Storebælt blev fastsat til 800 rdl, mens transporten over Lillebælt blev sat til 209 rdl.

For at bedre transporten bevilgede man i 1705 Mulvad yderligere en hest og en rytter til ialt 120 rdlr.

Efterhånden lykkedes det at blive en god konkurrent til den danske post. I de hårde vintre 1706 og 1709 havde Mulvad store ekstraudgifter, da han måtte bringe posten over Lillebælt via Middelfart-Snoghøj, og han havde vanskeligheder med at få omkostningerne dækket. Under krigen 1709-20 var posten helt ude af funktion, hvilket naturligvis betød et økonomisk tab for den svenske postillon. I samme periode ville Assens by også have ham til at tage borgerskab i byen eller forlade byen. Mulvad klagede til stiftsamtmanden og anførte, at han var den danske konges tro, men han havde haft en kontrakt med den svenske regering om transport af de tillukkede svenske postsække, og han havde ikke drevet andet borgerligt erhverv i byen, så han så sig fri for borgerskab og hvad dermed hørte. Svaret kendes ikke, men han blev boende i byen uden at tage borgerskab. For at bøde på de manglende indtægter fra Sverige fik han i 1715 kgl. konfirmation på en bestalling som privilligeret skoleholder i Assens. Heraf fremgår, at han i 16 år havde undervist børn af borgerskabet og andre fornemme folk i byen.

Efter freden genoptog man posten gennem Danmark, idet man fra dansk side begrænsede posten til en egentlig forbindelse. Mulvad døde i 1728, men der foreligger ikke et skifte, som fortæller om hans egentlige formueforhold. Enken sad dog godt i det, da hun døde i 1738.

Mulvad blev efterfulgt af Thomas Glørfelt, som var af svensk afstamning^[1]. Det er uoplyst, hvorfra Barchmann kendte ham, men muligvis har han været ansat hos ham i Helsingør, og han har så opfordret ham til at tage jobbet som postillon i Assens efter Mulvads død.

Postmester Barchmann døde i 1733 og blev efterfulgt af Abraham Grill. Umiddelbart efter fik Sverige sit ønske om dobbelt post realiseret med en ny postkonvention, som gav Sverige ret til 2 egentlige ridende poster gennem Danmark. I modsætning til Barchmann synes Grill ikke at have været så god til at organisere posten, ligesom det ofte kneb med at få udbetalt de fornødne penge til postilloner m.m.

Den 24. januar 1736 giftede **Thomas Glørfelt** sig med **Dorthe Nielsdatter** (1717-61), som var datter af musikanter i Assens **Niels Elias Pedersen** (død 1745). I de følgende år fik de børnene:

- Marie Glørfeldt** (1736-1800). Hun blev i 1760 gift med **Jens Lassen Ostenfeldt**, som var værtshusmand og brandinspektør i Assens.
- Isach Glørfeldt** (1738-38).
- Johan Jacob Glørfeldt** (1740-1810). Se nedenfor.
- Isach Glørfeldt** (1742-1803). Han giftede sig i 1772 med **Frederikke Ferslew**, datter af borgmester i Helsingør Matthias Ferslew. Han blev postkommissær, senere svensk generalkonsul i Helsingør.
- Karen Glørfeldt** (1745-1812). Hun giftede sig i 1789 med **Casper Frederik Junghans**, søn af godsinspektør, senere borgmester i Kolding Hans Junghans. Han var cand. theol. og lærer forskellige steder, inden han blev sognepræst i Anst og Gjesten.
- Grete Catharina Glørfeldt** (1748 - ?). Hun levede 1760.
- Dødfødt** søn (1750).
- Abraham Glørfeldt** (1751 - ca. 90). Han rejste i sin ungdom til Amsterdam, hvor han først var i apotekerlære, men senere studerede medicin. Dr. med. i Franeker 1787.
- Samuel Glørfeldt** (1754-54).
- Nicolai Glørfeldt** (1756-1817). Han blev i 1784 gift med **Pernille Margrethe Mortensdatter**. Han var værtshusholder, brandinspektør, forligskommissær og eligeret borger i Assens^[2].

Foruden eventuelle vanskeligheder med at få sin løn, havde Thomas Glørfeldt særlige problemer, når posten i hårde vintre skulle over Middelfart. Efter forslag fra postmesteren i Hamborg, som flere gange havde foreslået, at vejen over Middelfart skulle gøres til den normale rute, blev det i vinteren 1740 vedtaget, at med den danske konges billigelse skulle denne rute anvendes indtil videre. Følgelig måtte Glørfeldt tage logi i Middelfart, og i 1740 indsendte han talrige opgørelser over sine store ekstraudgifter, bl.a. fordi det var svært at skaffe foder til hestene. Grill støttede ham kraftigt og sendte ham en enkelt gang 5 rdl. til drikkepenge til færgefolkene, men överpostdirektören meddelte barsk, at der ikke kunne betales mere end hvad der var bevilget i poststaten, og Glørfeldt havde jo kontraktlig forpligtigelse til at skaffe posten frem ad den bedste vej. Det hjalp ikke, at både Grill og Glørfeldt henviste til, at den danske post fik ekstra betaling, når den skulle over Middelfart. Et forslag om, at færgemanden, som jo havde haft mindre at bestille fik lidt mindre betaling, da ruten ikke blev benyttet, blev afvist af færgemanden, som jo havde haft folk ansat til at bestride jobbet. I de følgende år indsendte Glørfeldt mange gange regninger på lignende ekstraudgifter, bl.a. fordi de hårde vintre sled på hestene, "så att een däråf aldeles creperad", og i 1749 og 1754 fik han kongebrev på, at ekstraudgifterne skulle refunderes.

I 1747 blev Grill afløst af Samuel Gottlieb Krüger, som indledte sin virksomhed med at rejse til Korsør, Nyborg og Assens, bl.a. for at bilægge stridigheder mellem postilloner og postførere. Han støttede kraftigt Glørfeldts ansøgninger om ekstrabetaling og henviste til, at han havde hørt, at postmesteren i Hamborg havde fået 100 dlr. ekstra til sine postilloner. Han blev ved med at søge om lønforhøjelser til postillonerne og udmalede 1760, hvorledes de fattige postilloners heste ødelægges af "de terrible store Post-Wäskors framförande". Et voldsomt tøbrud med dybt mudder udmatter hestene, så postillonerne er ved at være ruinerede, og også postrytterne sætter deres helbred til. Hvis de ikke får en god dusør, må de i desperation gå fra hus og hjem. Han sluttede med indtrængende at anmode om 100 rdl. til at fordele på de 6 ridt.

Foruden store ekstraudgifter havde Glørfeldt også andre økonomiske vanskeligheder p.g.a. ydelser til ekstraskat og indkvartering. I 1734 fik han stiftsamtmændens resolution på, at han ikke skulle svare indkvartering af dem, han havde ansat i sin tjeneste, men at hans postrytter Simon Simonsen, der tillige var borger i Assens, ikke kunne blive fritaget for indkvartering, blot fordi han var svensk postrytter. Forordningen af 25. december 1694 art. 10 og kgl. befaling af 29. juni 1718 fritog nok postmestre og postryttere fra indkvartering, men kun de danske. Der forlød intet om, at de svenske postryttere eller postmestre tilkom samme ret, ej heller at de danske postryttere i Sverige havde sådanne privilegier.

Postrytteren skulle ikke holde indkvartering af sin bestilling som postrytter, men af sit hus og sin borgerlige næring. Imidlertid ansatte Assens magistrat i 1741 Glørfeldt, som boede til leje i et hus ejet af sognepræsten Ludvig Bertelsen, til 1 hest og 1 rytter i indkvartering. Han klagede straks til stiftsamtmænd og henviste til, at han overhovedet ikke drev borgerlig næring, men stod i den svenske konges tjeneste, og desuden påberåbte sig afgørelsen af 1734. Stiftsamtmænd pålagde magistraten at sørge for, at Glørfeldt ikke blev belagt med utilbørlig megen indkvartering, da han jo ikke drev borgerlig næring, hvorfor stiftsamtmænd ikke formodede, at der ville blive pålagt denne gård noget. Til dette svarede magistraten, at Glørfeldt kun ville blive sat til indkvartering efter grund- og bygningstaksten, men ikke af borgerlig næring.

Imidlertid søgte Sverige ad diplomatisk vej at lette byrderne for sine postfunktionærer i Danmark, hvad der jo også ville indebære den fordel, at man derved så at sige væltede en del af lønudgifterne over på Danmark. Resultaterne var dog beskedne, idet det vel i 1743 lykkedes at få postillonerne fritaget for ekstraskat, men en anmodning om, at de måtte blive fritaget for indkvartering, blev afslået.

I 1748 solgte Jacob Jensen til "velædle Postmester Sr." Thomas Glørfeldt sin gård i Laargade norden side, Christopher Rebslagers gaard østen og Sørren Andersens Gaard vesten (Ladegårdsgade 21)[3]. I 1783, d.v.s. nogen år senere var ejendommen på 11 fag 2 etages stuehus, 13 fag 1 etage stuehus, 10 fag ladehus med et grundareal på 4.671 alen².

For Glørfeldt gik det i hvert fald ikke godt økonomisk. Han døde i Assens den 23. april 1760 og efterlod sig så store gældsposter, at arvingerne fragik arven. Af opgørelsen over boet fremgår der ikke noget om, at han havde løn til gode[4]. Til gengæld krævede 2 postryttere i Assens hver et halvt års løn nemlig hver 4 rdl. 4 mark, og en postrytter i Odense krævede et helt års løn, 9 rdl. 2 mk. Desuden fordrede Jens Jensen i Kolding 7 rdlr. 3 mk. for at have befordret den svenske postsæk fra Kolding til Snoghøj næstafvigte vinter. Registreringen af boet oplyser, at Glørfeldt i Assens havde 3 gamle heste, og desuden var der hos postrytteren i Odense opstaldet 2 heste. Enken lovede indtil videre at sørge for postsækkens befordring, og den nye postillon blev hendes søn Johan Jacob Glørfeldt.

Ved auktion den 14. juli 1760 over afgangne Sr. Thomas Glørfeldt, kgl. svensk Postholder, hans stervboes gaard norden side i Laargade, Sørren Andersens ib. gaard vesten og Laue Lund næst østen op til, blev gården købt af kgl. svensk Postholder Sr. Jacob Glørfeldt[5].

Johan Jacob Glørfeldt giftede sig i 1762 i Kerte med **Abigael Winther** (1739-1827), datter af sognepræst i Kerte **Laurids Petersen Winther** (1698-1772) og **Anna Christine Nielsdatter Ravn** (1709-54). I de følgende år fik de børnene:

Dorthe Cathrina Glørfeldt (1763-65).

Laurs Winther Glørfeldt (1764-65).

Anna Dorthea Catharina Glørfeldt (1766-1814). Hun var gift 1° i 1793 med bager og restauratør i Assens **Anders Rasmussen Østerbye**[6] (1767-1806) og 2° i 1809 med bager **Hans Henrich Petersen** af Båggøe.

Laurs Winther Glørfeldt (1768-72).

Thomas Glørfeldt (1770-78).

Isaacbine Fredericha Lovisa Glørfeldt (1772-1842). Hun blev gift med **Johan Henrik Behrens**, som var tjener på Wedelsborg.

Lars Glørfeldt (1774-1781).

Peder Glørfeldt (1775-76).

Mette Cathrine Glørfeldt (1777-1860). Hun blev i 1804 gift med **Balthasar Nielsen**, som var skolelærer i Svendborg (1804).

Thomas Glørfeldt (1779-80).

Også efter at postkonventionen var udløbet 1766, gik den svenske post sin vante gang, selv om generalpostamtet med mellemrum måtte påtale, at den svenske post befordrede danske breve. Et forbud mod dette og en indskærpelse af, at de svenske posttryttere ikke måtte blæse i posthorn, blev 1776 udsendt til magistraterne i byerne på ruten og blev i Assens forevist for og påtegnet af Jacob Gløerfeldt. Der forekom også klager over og bøder til kontrahenterne, fordi dansk og svensk post blev ført over bælteerne på samme båd, men i det store og hele synes den svenske post at blive afviklet ret gnidningsløst i sidste halvdel af 1700-tallet. Det lykkedes endog Sverige ved kongebrev 17. august 1798 at opnå, at de svenske posttryttere måtte anvende posthorn, mod at de danske posttryttere gennem Sverige fik samme ret. Danmark havde også uden protest fra Sverige rent faktisk etableret en agende post til Norge, selv om den af hensyn til diplomatiske forviklinger ikke kaldtes post, men fik navnet den norske Expreste.

Jacob Gløerfeldt havde sine vanskeligheder, når posten skulle over Middelfart, men det synes nu mere at være et spørgsmål om udgifter end større arbejde. Det ser ud til, at han som sine forgængere selv måtte til Snoghøj m.v., idet den danske postmester Fibiger i Snoghøj flere gange sørgede for den svenske postsæks transport, og da han ikke kunne få pengene fra Gløerfeldt, klagede han til generalpostamtet og til Sverige. På samme måde krævede postmester Boeg i Årøund sin betaling for at have ført den svenske postsæk over land. Overhovedet var der i tiden 1799-1803 meget store ekstraudgifter p.g.a. isvanskeligheder, og som altid kneb det med at få ekstrabevillinger. I 1784 var Isach Gløerfeldt, Johan Jacobs bror, blevet postkommissær og generalhandelsagent i Helsingør, og da færgeskipperne ved bælteerne i 1800 krævede lønforhøjelse, fik han besked om så vidt muligt at snakke dem fra det. Transportforvalter Fr. Møller i Assens truede med at sige op, men der blev i juli 1801 sluttet kontrakt med ham om 358 rdl. dansk courant, og samtidig blev der oprettet en kontrakt med Jacob Gløerfeldt, der for 900 rdl. forpligtede sig til at fremføre den svenske post lige så hurtigt som den danske. Postføreren over Storebælt forlangte en lønstigning på 300 rdl. og 1801 forhøjedes betalingen til 1600 rdl. dansk courant med halvdelen til Korsør og halvdelen til Nyborg.

I 1807 blev postforbindelsen afbrudt, men allerede inden da var der sket det, at da Frankrig 1806 besatte Hamborg, blev det derværende svenske postkontor lukket, og den svenske post blev ekspederet i Altona. Det foranledigede en kgl. dansk ordre til amtmændene på ruten København-Hamborg om, at de skulle sørge for, at den svenske post blev sendt direkte til Hamborg, og som svar på dette opsagde Sverige 21. december 1807 postkonventionen. Den 29. februar 1808 erklærede Danmark Sverige krig, men allerede i september 1807 var den svenske post, som lå i Nyborg og ikke kunne komme længere, blevet hentet med skib til Helsingborg. Ved freden i Jönköping 10. december 1809 vedtoges det, at den svenske post skulle sættes på samme fod som førhen. Den synes også hurtigt at være kommet i gang igen, og et dansk kongebrev i maj 1810 bestemte, at postillonerne i Danmark skulle have udbetalt deres løn for 2 kvartaler af 1807 og 1 kvartal af 1808. I årene 1811-13 skete der som følge af inflationen en forhøjelse til det dobbelte af postførernes løn ved begge bælte, men det er uvist, om postillonerne løn også steg.

I 1808 udstedte kongen en forordning, hvorefter alle i Danmark boende personer, som var født i Sverige, skulle melde sig til stiftsamtmanden og aflægge ed på, at de ikke havde nogen forbindelse med den svenske regering eller nogen andre af den danske stats fjender. I den dertil anlagte protokol står om Jacob Gløerfeldt, at han vel er dansk af fødsel, men da han har været svensk postmester, blev han opfordret til og aflagde villig den befalede ed. Det kan forekomme lidt ejendommeligt, at Gløerfeldt kunne sværge på ikke at have forbindelse med den svenske regering, som dog til syvende og sidst var hans arbejdsgiver, men dette forhold kan stiftsamtmanden næppe have været uvidende om, og han må have accepteret eden, siden Gløerfeldt derefter blev permitteret, hvilket tyder på, at der i det hele har været en velvillig indstilling over for postillonen.

Jacob Gløerfeldt døde i Assens den 2. december 1810, men der blev ikke holdt skifte, da enken var enearving, og skiftet derfor var skifteretten uvedkommende. Der kan derfor ikke ses, hvorledes Gløerfeldts økonomi var, men da enken døde i 1827, efterlod hun sig en betydelig formue^[7].

I 1806 havde Jacob Gløerfeldt, som da kaldtes "Den svenske Postillon", pantsat sin ejendom i Ladegårdsgade 21^[8]. På auktionen efter Gløerfeldt i 1811 købte Postmester Gløerfeldts enke gården for 2.210 rdl. af Madam Mejer, som Jacob Gløerfeldt åbenbart havde pantsat til. Enken giftede sig året efter med Peder Christian Boldt, som i 1812 fik skødet på gården i Ladegårdsgade. Efter hendes død solgte han gården i 1829 til feldbereder Hans Peder Hansen.

Der synes ikke at være udnævnt nogen ny postillon i Assens, så muligvis har enken sørget for postføringen i den korte tid, der var tilbage. Fra sommeren 1813 befandt Danmark sig i faktisk krigstilstand med Sverige, selv om den officielle krigserklæring først kom i september. Den danske post til Norge var spærret, og den 24. juni 1813 resolverede kronprins Frederik, at indtil videre skulle følgelig også den svenske post gennem Danmark ophøre.

I fredsslutningen med Sverige ophævedes Jönköping-fredens paragraf om den svenske post. Efter tabet af Norge havde Danmark ikke mere brug for nogen post gennem Sverige, hvorfor man heller ikke ville tillade fortsættelsen af den svenske post gennem Danmark. I stedet for blev der 16. april 1814 sluttet en overenskomst med Sverige, ifølge hvilken det danske postvæsen påtog sig at befordre svenske breve i forseglede pakker gennem Danmark.

Kilder:

E. Juel Hansen: Slægten Gløerfeldt i Danmark. Odense 1923.

Anne Riising: Om den svenske post gennem Danmark 1645-1814. Artikel i Nordiske arkivstudier, tilegnet Harald Jørgensen, 1977.

Jan Løve Østerbye.

7. august 1999

---

^[1] Thomas Gløerfeldt var søn af Isach Gløerfeldt (1669-1722), som var vinhandler i Malmø. I sit våben havde Isach Gløerfeldt en vindru eklase med et blad i skjoldet og en springende hjort på hjelmen.

^[2] Nicolaj Gløerfeldt købte i 1784 Strandgade 3 i Assens af søsteren, som da var enke efter Jens Ostenfeldt. Ejendommen, som var en af de største i Assens, blev i 1849 købt af Clemmen Andersen Østerbye, som herfra drev bageri og værtshus.

^[3] Assens Skøde- og panteprotokol nr. 2 fol. 255.

^[4] Assens byfoged. Skifteprotokol nr. 3 1738-68, fol 378-86.

^[5] Assens Skøde- og panteprotokol nr. 3 fol. 25.

^[6] Det er mine tip³oldeforældre.

^[7] Assens skifteprotokol nr. 5 1798-1822 fol 193v.

^[8] Assens Skøde- og panteprotokol nr. 4 fol. 334.

Senest opdateret: 29. januar 2003 .

